

Mato ZOVKIĆ

ODGAJAJMO VJERNIKE U VLASTITOM IDENTITETU I ZALAGANJU S DRUKČIJIMA ZA ZAJEDNIČKE VRIJEDNOSTI¹

Radujem se što su djelatnici Paneuropske unije BiH pri organiziranju ove konferencije omogućili da se sudionicima izravno obrate vjerski poglavari, a u radnom dijelu nude teolozima da prikažu sadašnje stanje međureligijskog dijaloga u BiH iz muslimanske, pravoslavne, katoličke i židovske perspektive. Suradujući u Međureligijskom vijeću od 1997., učimo jedni pred drugima govoriti o sebi tako da se prepoznamo i uvažavamo. Budući da se ova konferencija odvija u vrijeme pape Franje koji u svojim nastupima i dokumentima iznosi neke nove naglaske u međureligijskom dijalogu, želim ukratko ukazati na njegovo učenje o dijalogu te pokazati što mi katolici ove zemlje od toga nastojimo provoditi.

Papa Franjo predlaže partnerima dijaloga odgoj vlastitih vjernika u njihovu identitetu i suradnji s drukčijima

Kardinal Jorge Bergoglio, r. 1936. kao unuk doseljenika iz Italije u Argentini, bio je nadbiskup Buenos Airesa kada je 13. ožujka 2013. izabran za Papu. Odabrao je ime Franjo da po uzoru na Franju Asiškog skreće pozornost vlastitim vjernicima i drugim ljudima na potrebe siromaha, socijalne nevolje i ugroženost prirode zbog industrijskog zagađivanja. Već je 23. studenog te godine izdao svoju prvu encikliku *Radost evanđelja* kojom nudi svoje pastoralne vizije i programe. Ulogu religija i međureligijski dijalog obrađuje u četvrtom poglavlju naslovljenom „Socijalna dimenzija evangelizacije“ (brojevi 176-258). U tom poglavlju osvježava učenje Crkve o socijalnim pitanjima, problematizira situaciju siromaha u raspodjeli prihoda današnjih država, zalaže se za promicanje općeg dobra i socijalnog mira te gleda mogućnost i potrebu da religije suradnjom doprinose miru u svijetu. U međureligijskom dijalogu vidi šansu da različiti pridonose

¹ Izlaganje na konferenciji „Doprinos religijskih zajednica europskom putu BiH“ u Sarajevu 27. 11. 2018.

pravdi i miru, što bi trebalo postati temeljni kriterij svake međusobne razmjene (br. 250).

Tu je posvetio pozornost odnosima katolika s muslimanima „koji su danas znatno prisutni u zemljama kršćanske tradicije, gdje mogu slobodno ispovijedati svoju vjeru i postati punopravni članovi društva“ (br. 252).

Papa Franjo izdao je 24. svibnja 2015. encikliku o brizi za prirodni okoliš kao zajednički dom svih ljudi i religija. Naslov joj je dao *Laudato si'* prema „Pjesmi stvorenja“ Franje Asiškoga koji je sunce nazvao bratom (u talijanskom *il sole* je muškog roda!), mjesec bratom, zvijezde sestrama, vjetar bratom, vodu sestrom, oganj bratom, zemlju sestrom i majkom, tjelesnu smrt sestrom. U prva dva poglavlja izvodi teologiju prirode i svemira iz Biblije i kršćanske tradicije, zatim u trećem govori o ljudskim korijenima ekološke krize. U četvrtom se zalaže za cjelovitu ekologiju na temelju načela o općem dobru. U petom iznosi neke smjernice za djelovanje u odnosu na prirodu kao zajednički dom svih ljudi, generacija i naroda. Vidi potrebu dijaloga o okolišu u međunarodnoj politici, zatim predlaže transparentnost u donošenju odluka koje koriste ili štete svima. U tom poglavlju donosi odsjek „Religije u dijalogu sa znanostima“ (br. 199-201). Traži da se znanstvena rješenja za napredak „nadahnuju na najdubljim uvjerenjima o ljubavi, pravednosti i miru. Ako je pogrešno shvaćanje vlastitih načela koji put dovelo do toga da smo opravdali loše postupanje s prirodom, čovjekovo okrutno vladanje nad stvorenim svijetom ili ratove, nepravde i nasilja, kao vjernici trebamo priznati da na taj način nismo bili vjerni blagu mudrosti koje smo bili dužni štiti i čuvati. Kulturna ograničenja u različitim razdobljima često su uvjetovala tu svijest o vlastitom etičkom i duhovnom blagu, ali stalnim vraćanjem vlastitim izvorima religije će bolje moći odgovoriti na današnje potrebe.“ Ovdje Papa predlaže *ambijentalnu etiku* ili odgovorno postupanje prema prirodi. Prema mišljenju pape Franje, budući da se većina današnjih ljudi izjašnjava kao vjernici, to bi trebalo omogućiti „dijalog među religijama posvećen zaštiti prirode, zaštiti siromašnih i izgradnji mreže poštovanja i bratstva... Ozbiljnost ekološke krize od svih nas zahtijeva da mislimo na opće dobro i kročimo putem dijaloga, koji zahtijeva strpljenje, samodisciplinu i velikodušnost, uvijek imajući na umu: stvarnost je važnija od ideje“ (br. 201).

Petom poglavlju papa Franjo dao je naslov: „Ekološki odgoj i duhovnost“ (br. 202-245). Tu on pokazuje da zna kako ekologija ulazi

u školske sustave od osnovne škole do univerziteta i predlaže *ekološku duhovnost* koja će biti odraz saveza između čovječanstva i okoliša. Odraslima i mladima predlaže *ekološko obraćenje* kao način ponašanja koji izravno i bitno utječe na okoliš, npr: izbjegavati uporabu plastike i papira, smanjivati potrošnju vode, razdvajati otpad na vrste, kuhati samo onoliko hrane koliko možemo pojesti, brinuti se za druga živa bića, koristiti javni prijevoz ili dijeliti s drugima trošak prijevoza u osobnom automobilu, saditi nova stabla, gasiti nepotrebna svjetla, ponovno koristiti neke stvari umjesto odbacivati (br. 211). Odgoj za obraćeničko ponašanje prema prirodi počinje u obitelji i nastavlja se u školama. Takvo obraćenje donosi umjerenost koja oslobađa i osposobljava za radosno življenje. Papa preporuča *socijalnu ljubav i kulturu skrbi* (br. 231).

Na Papin poziv, sabrali su se imenovani i izabrani članovi na sinodu biskupa u listopadu 2015. koja je raspravljala o braku vjernika. Nakon toga Papa je 19. ožujka 2016. izdao službeni sažetak razmišljanja sa znakovitim naslovom *Radost ljubavi*. Među posebnim okolnostima nekih vjernika obrađena je situacija katolika koji žive u braku s kršćanskim partnerom druge konfesije (na pr. katolik s pravoslavkom) te s vjernikom neke nekršćanske religije ili agnostikom (br. 247-248). Ovdje Papa i biskupi na sinodi pretpostavljaju sadašnje katoličke odredbe o mješovitim ženidbama. Da bi takav brak katoličkom partneru bio valjan i dopušten, u smislu da može pristupiti sakramentima kao punopravni član Crkve, treba prethodno dobiti od nadležnog biskupa odobrenje, a ono se redovito daje ako nekatolički partner dopušta slobodu prakticiranja katoliku njegove ili njezine vjere. Dakako da mladenci prije sklapanja takva braka trebaju odlučiti kako će kao obitelj prakticirati vjeru, hoće li slaviti Bajram ili Božić ili oboje. Takve obitelji mogu biti „povlaštena mjesta međureligijskog dijaloga“ i traže „hitan ustroj pastoralne skrbi“ (br. 248). U našim prilikama sustavno organiziranje takve skrbi, kojom bismo vodili brigu o svojim vjernicima, tražilo bi dogovor vjerskih poglavara te pisane smjernice svećenicima, imamima i samim takvim parovima.

Papa Franjo pohodio je Jordan, Izrael i Palestinu 24. do 25. svibnja 2014. Tada se susreo s političkim i vjerskim predstavnicima muslimana, Židova i kršćana. Tokom toga pohoda papa Franjo pozvao je predsjednike Izraela Shimona Peresa i Palestine Mahmouda Abbasa da dođu u Rim i mole za mir. Oni su došli 8. lipnja iste godine.

Prigodom obilježavanja stote obljetnice atentata u Sarajevu

2014. papa Franjo je zaželio doći i uputiti poziv na mir. Uvjerili su ga savjetnici da je bolje odgoditi dok se proslave slegnu kako bi njegov posjet bio praćen s više pozornosti. U dogovoru s našim civilnim vlastima i vjerskim poglavarima došao je 6. lipnja 2015. U franjevačkom međunarodnom centru na Kovačićima susreo se poglavarima vjerskih zajednica u BiH te u Centru za mlade Ivan Pavao II. saslušao svjedočanstva i pitanja mladih i uputio im svoju riječ ohrabrenja. U susretu s vjerskim poglavarima reisu-ul-ulema Husein Kavazović pozdravio je Papu istaknuvši: „Duboko sam uvjeren da je osnovno pozvanje svih nas predstavnika vjerskih zajednica osmišljena borba protiv moralnog indiferentizma. Naši napori moraju biti usmjereni u korist širenja duha optimizma, pokajanja i nade. Potreban nam je i povratak tradicionalnim vrijednostima i brižan odnos prema svim ljudima.“ Protumačio je da Papin dolazak u Sarajevo muslimani razumiju kao podršku ovoj zemlji, njezinu suverenitetu i budućnosti u europskoj i svjetskoj zajednici slobodnih država. Papa je u svojem govoru zahvalio na mogućnosti susreta i izrečenim dobrodošlicama. Zatim je podsjetio na pohod svojega prethodnika Ivana Pavla II. 1997., pohvalio ulogu Međureligijskog vijeća istaknuvši da je međureligijski dijalog nužan uvjet za mir i zato obveza svih. Zatim je nastavio:

„Međureligijski je dijalog, osim razmatranja o velikim temama vjere, prije svega razgovor o ljudskom životu. U njemu se dijeli životna svakodnevnica u svojoj konkretnosti, s radostima i žalostima, naporima i nadama; njime se preuzimaju zajedničke odgovornosti; njime se ostvaruje bolja budućnost za sve. Njime se uči kako zajednički živjeti, upoznati se i prihvatiti se u svojim različitostima, slobodno, prema onomu što svatko od nas jest. U dijalogu se prepoznaje i razvija određeno duhovno zajedništvo koje ujedinjuje i pomaže promicati moralne vrijednosti, pravdu, slobodu i mir. Dijalog je, napokon, škola čovječnosti i čimbenik jedinstva koji pomaže graditi društvo utemeljeno na toleranciji i uzajamnu poštovanju.

Zbog toga se međureligijski dijalog ne može ograničiti samo na pojedince, na odgovorne predstavnike vjerskih zajednica, nego bi se trebao proširiti koliko je više moguće na sve vjernike, uključujući različita područja građanskog društva. U tom smislu posebnu pažnju zaslužuju mladi koji su pozvani graditi budućnost ove zemlje. Konačno, uvijek je korisno podsjetiti kako dijalog, da bi bio učinkovit i autentičan, pretpostavlja izgrađeni

identitet: bez oblikovana identiteta, dijalog je beskoristan i štetan. Ovo govorim misleći na mlade, ali to važi za sve.“

U Egiptu su tokom godine 2016. ekstremisti izvršili desetine samoubilačkih napada na muslimane u džamijama i kršćane u crkvama. U takvu ozračju predsjednik Egipta te muslimanski i kršćanski poglavari pozvali su papu Franju da posjeti Egipat. Papa je to učinio na svojem 18. međunarodnom putovanju 28. i 29. travnja 2017., a svjetski mediji su njegovim gestama i porukama posvetili veliku pozornost. Na tom pohodu Papa se susreo s predsjednikom Abdel-Fatahom Al_Sisijem, šekom Al-Azhara Ahmedom Al-Tayebom, poglavarom pravoslavnih kopta Tawadrosom II., poglavarom katoličkih kopta Ibrahimom Sidrakom, diplomatima i političkim djelatnicima. Šeik Ahmed Al-Tayeb u pozdravnom govoru na početku Međunarodne konferencije o miru pozvao je vjerske poglavare da iz svojih zajednica čiste sve što sije mržnju i dovodi do opadanja pravoga nauka. Zahvalio je Papi za njegovu izjavu kako islam nije religija terorizma. Objasnio je kako se islam ne može smatrati religijom terorizma na temelju pothvata manje skupine ljudi koji krivo tumače sveta pisma. To isto vrijedi za kršćane koji su u prošlosti vodili križarske ratove ili židovstvo zbog okupacije palestinskog područja. Pogrešna tumačenja vjere izazivaju sukobe. Europska civilizacija nije teroristička, kao što nije ni ona američka, unatoč strašnim bombama. Moramo zajednički raditi oko smirivanja duhova. Papa je na početku svojega govora zahvalio velikom imamu za poziv i mogućnost nastupa na Međunarodnoj konferenciji o miru u okviru Al-Azhara te iznio meditaciju o Egiptu kao zemlji civilizacija i zemlji savezâ. U uvodu je istaknuo kako su starinski stanovnici te zemlje svjesno tragali za znanjem i naobrazbom a za tim bi trebali težiti i današnji graditelji mira jer neće biti mira ako generacije koje dolaze ne dobiju prikladnu naobrazbu i odgoj (*education*). Takva priprava postaje životna mudrost koja stalno traži te otkriva da zlo dovodi do većeg zla, a nasilje do većeg nasilja. Takva mudrost odbacuje nepoštenje i zlorabu vlasti, a u središte stavlja ljudsko dostojanstvo i etiku dostojnu čovjeka koja bez straha primjenjuje sredstva znanja darovana od Stvoritelja.

„Upravo na području dijaloga, posebno međureligijskog dijaloga, stalno smo pozvani na zajednički hod, uvjereni da budućnost ovisi također o susretu religija i kultura. U tom pogledu djelovanje *Mješovitog odbora za dijalog između Papinskog*

vijeća za međureligijski dijalog i Odbora Al-Azhara za dijalog nudi konkretan i ohrabrujući primjer. Tri temeljna područja, ako se prikladno međusobno povežu, mogu pomagati u tom dijalogu: dužnost poštovanja vlastitog identiteta i identiteta drugih, hrabrost prihvaćati razlike i iskrenost nakana.

Dužnost poštovanja vlastitog identiteta i identiteta drugih, jer se pravi dijalog ne može graditi na dvosmislenosti ili spremnosti da žrtvujemo neko dobro kako bismo se sviđali drugima. Hrabrost prihvaćati razlike, jer one koji su drukčiji kulturno ili religijski ne smijemo gledati kao neprijatelje ili neprijateljski postupati prema njima, nego ih prihvaćati kao ljudsku subraću, u iskrenom uvjerenju da dobro svakoga pojedinca stoji u dobru svih. Iskrenost nakane, jer dijalog kao izraz naše ljudskosti nije strategija za postizanje posebnih ciljeva, nego put prema istini, a isplati se poći tim putem kako bismo rivalstvo transformirali u suradnju.

Naobrazba i odgoj, uz otvoreno putovanje i iskreni dijalog s drugima, priznavanje njihovih prava i temeljnih sloboda, posebno religijske slobode, predstavljaju najbolji način da zajedno gradimo budućnost, da gradimo civilizaciju susreta. Jedina alternativa civilizaciji susreta je civilizacija sukoba, drugoga puta nema. Da bismo se suprotstavljali barbarstvu onih koji potpaljuju mržnju i nasilje, trebamo mlade pratiti pomažući im u sazrijevanju i učeći ih da zapaljivoj logici zla odgovaraju strpljivim radom na porastu dobra. Tako mladi mogu biti čvrsto ukorijenjeni, poput stabala čvrsto zasađenih, na tlu povijesti, te rastući prema nebu u društvu jedni drugih, uzmognu svakog dana preokretati zagađeni zrak mržnje u kisik bratstva.

Migranti i siromasi u svijetu tiču se istinskih vjernika svih religija

Svoj prvi pastoralni pohod izvan Rima učinio je papa Franjo 8. srpnja 2013. na otok Lampedusu gdje su se utopili neki migranti na opasnom putovanju iz sjeverne Afrike u Europu. Prije mise bacio je u more cvijeće u spomen na stradale i znak sućuti prema svima ožalošćenima. U propovijedi je istaknuo da želi probuditi savjest svih kako se takvo što ne bi ponavljalo. Ukazao je na grešnu

globalizaciju indiferentnosti: „Tko je plakao zbog smrti te braće i sestara? Tko je plakao za ovim osobama koje su bile u čamcu? Za mladim majkama koje su nosile svoju djecu? Za ovim ljudima koji su željeli nešto za uzdržavanje svojih obitelji? Postali smo društvo koje je zaboravilo iskustvo plakanja, patnje s drugima, jer nam je globalizacija indiferentnosti oduzela sposobnost plakanja!“ Kasnije je u svojim brojnim nastupima zaklinjao EU i UN da čelnici čine nešto efikasnije za migrante koji dolaze u bijegu od političkih progona ili u traganju za dostatnom zaradom za svoje obitelji. Tako je u nastupu pred Vijećem Europe 25. studenog 2014. pozvao na transverzalnost u Europi dijaloga gdje razlike u mišljenjima služe socijalnoj harmoniji, a tome trebaju pridonositi i međureligijski i međukulturni dijalog: „Na takvu logiku spada doprinos koji kršćanstvo danas može davati kulturnom i socijalnom razvoju Europe na području korektnog odnosa između religije i društva. Prema kršćanskoj viziji razum i vjera, religija i društvo pozvani su da se međusobno osvjetljaju, podržavaju i pročišćavaju ako je potrebno od ideoloških ekstremizama u koje mogu zapasti. Cijelo europsko društvo može se samo pomlađivati oživljenim povezivanjem ovih dvaju područja, bilo suprotstavljajući se religijskom fundamentalizmu koji je prvenstveno neprijatelj Boga, bilo otklanjanjem ‘reduciranog’ razuma koji ne iskazuje poštovanje čovjeku.“

Nakon Drugog svjetskog rata mnoge su obitelji bile prisiljene na „humano preseljenje“ zbog novih granica u Europi, a pojedini radnici počeli su se doseljavati na rad u razvijene zemlje. To je bio povod da papa Pio XII. god. 1952. osnuje „Više vijeće za emigrante“. Ono je reorganizirano u vrijeme Pavla VI. god. 1970. te u vrijeme Ivana Pavla II. god. 1988. preimenovano u „Papinsko vijeće za pastoral migranata i putnika“ sa zadatkom da organizira vjersku i socijalnu brigu za doseljenike, turiste, studente koji studiraju izvan domovine i radnike koji putuju na rad izvan mjesta življenja. Katolički djelatnici u tim strukturama dobivaju od Sv. Stolice i mjesnih biskupa poticaje i podršku za dijaloško postupanje prema doseljenicima drugih konfesija i religija. Tako u dokumentu *Kristova ljubav prema seliocima* iz god. 2004. stoje poticaji o prihvaćanju doseljenika koji nisu kršćani te načelo o uzajamnoj recipročnosti za kršćanske radnike u zemljama koje imaju većinu stanovnika nekršćana. Posebna pozornost posvećena je seliocima koji su muslimani te međureligijskom dijalogu (br. 65-69). Takav dijalog trebao bi biti prigoda za ponovno otkrivanje zajedničkih

uvjerenja u svim religijama jer o njemu ovisi naša zajednička budućnost. To vijeće održalo je u studenom 2014. svoj osmi kongres analizirajući uzroke migracija, siromaštva i nejednakosti. U govoru sudionicima toga kongresa 14. 11. 2014. papa Franjo istaknuo je kako države u koje dolaze novi stanovnici imaju teškoće uključiti ih u svoje društvo između opasnosti od totalnog čupanja iz njihovih korijena (*sradicamento*) i nužne integracije. Katolički pastoralni djelatnici tu „razvijaju dragocjenu ulogu poziva na dijalog, na prihvaćanje i držanje zakona, posredništva s osobama u mjestima dolaska. U zemljama porijekla bliskost uz obitelji i mlade s roditeljima migrantima može ublažiti negativne posljedice njihove odsutnosti... Crkva je ne samo zajednica vjernika koji u bližnjemu prepoznaju lik Isusa Krista nego i majka bez ograničenja i granica“ (br. 3 i 6).

U iskrenoj brizi za siromahe svih naroda i religija papa Franjo odredio je da katolici slave Svjetski dan siromaha na 33. nedjelju u liturgijskoj godini. Ove godine to je palo na dan 18. studenog i Papa je za tu zgodu izdao pisanu poruku s motom iz Psalma 34,7: *Jadnik vapi i Gospodin ga čuje*. Misli je razvio iz triju glagola koji se ponavljaju u tom psalmu: vapiti, odgovoriti, osloboditi. On računa na inicijative koje kršćani poduzimaju zajedno s ljudima drugih uvjerenja: „Prepoznavanje da je u golemom svijetu siromaštva naša sposobnost djelovanja ograničena, slaba i nedostatna, dovodi nas do toga da pružamo ruke prema drugima, kako bi se uzajamnom suradnjom mogao na djelotvorniji način postići cilj. Nadahnjujemo se vjerom i imperativom ljubavi, ali znamo prepoznati i druge oblike pomoći i solidarnosti... Dijalog između različitih oblika iskustava i poniznost u pružanju naše suradnje, ne tražeći da mi imamo glavnu ulogu, prikladan je potpuno evanđeoski odgovor koji možemo dati“ (br. 7). Siromašni svih naroda i vjera su ljudske osobe sa svojim dostojanstvom, i zato zaslužuju da sljedbenici različitih religija dogovorom i suradnjom zajednički ublažavaju njihove nevolje.

Kod katolika Caritas pojedine biskupije i države proviđa za potrebe siromašnih i migranata prema svojim mogućnostima. Tako je poznato da od 24. listopada ove godine na područje kasarne Ušivak kod Hadžića bivaju smješteni migranti koji preko BiH čekaju mogućnost za odlazak u zemlje zapadne Europe. Uz druge svjetske i domaće humanitarne organizacije, za potrebe tih migranata donosi robu i Caritas Vrhbosanske nadbiskupije.

Vjeroučitelji i svećenici mogu odgajati svoje vjernike za zajedničke vrijednosti

Za katolike pojedine države smjernice papa i rimskih dikasterija provodi Biskupska konferencija (BK) te pojedini biskupi za područje svoje biskupije. U okviru BK BiH među dvadesetak vijeća postoji i Vijeće za ekumenizam i dijalog među religijama i kulturama. Na internetskoj stranici zainteresirani mogu pročitati da se ono, pod vodstvom nadležnog biskupa koji predsjedava, bavi dijalogom i odnosima sa zajednicama onih koji drukčije vjeruju, i to „na temelju crkvenih dokumenata o dijalogu i ekumenizmu“. Uz to njeguje duhovno i ekumensko ozračje među katolicima dotične države. Vijeće i pojedini biskupi mogu to činiti preko svećenika, vjeroučitelja i drugih pastoralnih djelatnika koji dobivaju kanonsko poslanje za svoje djelovanje na području pojedine biskupije.

U rujnu ove godine prikupljao sam svježije podatke o brojnom stanju katolika u BiH za novo izdanje mojega priloga o Katoličkoj Crkvi u ovoj zemlji u monografiji o religijama koju je izdalo Međureligijsko vijeće 2012. godine. Ustanovio sam da je prema evidenciji naših četiriju biskupija katolika koji kontaktiraju sa svojim nadležnim svećenikom koncem 2017. bilo 376 134. U rujnu 2018. u tim biskupijama živjelo je i djelovalo 593 svećenika, 482 redovnice, 314 vjeroučitelja. Ti vjeroučitelji, dok u svojim učenicima izgrađuju vjernički identitet obitelji i zajednice kojoj pripadaju, kontaktiraju u školama s drugim djelatnicima i svoje đake pripremaju za život s drukčijima u ovoj zemlji. To dakako vrijedi i za muslimanske te pravoslavne vjeroučitelje. Budući da vjeroučiteljima daju kanonsku misiju nadležni biskupi i muftije, a direktori škola prihvaćaju ih u svoj nastavnički zbor, očekujemo da naši vjeroučitelji savjesno žive vrijednosti koje preporučaju đacima i uvažavaju najnovije smjernice crkvenog učiteljstva na čelu sa sadašnjim papom Franjom. Kad tako postupaju, oni svoje đake odgajaju za zajedničke vrijednosti ljudi u ovoj pluralnoj zemlji.

Uz to kod nas djeluju *nevladine organizacije* koje po svojem poslanju imaju za cilj mirotvorstvo. Među nevladine organizacije koje promiču zajedničke vrijednosti spada TPO Fondacija sa sjedištem u Sarajevu. Djelatnici te fondacije već nekoliko godina promiču *svjetski etos* preko školskog sustava u BiH. Oni su 29. listopada organizirali u Sarajevu konferenciju na kojoj su okupili vjeroučitelje i druge

prosvjetne djelatnike te proglasili rezultate natječaja za slike s motivima univerzalne etike ili svjetskog etosa. Osobno sam bio pozvan da kratkim izlaganjem poduprem rad konferencije. Uživao sam u izloženim slikama koje su odabrali nastavnici među radovima svojih đaka u osnovnim i srednjim školama. Slike sam pažljivo razgledao i u svojem nastupu istaknuo da mi se najviše sviđaju dvije, od kojih je jedna naslovljena „Stop vršnjačkom nasilju“ iz jedne O. Š. u Sarajevu, i „Svjetski etos je u nama“ iz O. Š. Husino kod Tuzle. Obradovao sam se kad sam među sudionicima prepoznao i neke katoličke vjeroučitelje koji su bili moji studenti. Na konferenciji je bila predstavljena i nova knjiga u izdanju te fondacije Živi vrijednosti za koju su dala svoja razmišljanja i dva bosanska franjevca.

Vjeroučitelji konfesionalnog vjeronauka u javnim školama mogu biti oslon i uzor svojim đacima u intelektualnom i duhovnom sazrijevanju. Oni to, dakako, čine zajedno s drugim nastavnicima te uz podršku svećenika i imama lokanih župa i džemata u kojima se njihovi đaci zajedno sa svojim roditeljima okupljaju na vjerske obrede svakog tjedna ili barem na velike blagdane tokom godine. To je veličanstvena zadaća i perspektivna odgovornost.

Zaključak

Papa Franjo donio je u svoju službu pastirsko iskustvo djelovanja među siromašnima u Južnoj Americi i zaštite progonjenih pod vojnim režimima. U rodnoj Argentini uočio je problem razaranja prirode na području Amazonije od strane bogatih kompanija i vojnih režima. Uvidio je potrebu da svi stanovnici naše zemlje čuvaju zajednički dom. U svojim nastupima prilikom pastirskih putovanja susreće se s predstavnicima drugih religija i predlaže međureligijski dijalog koji ide dalje od dobronamjernog upoznavanja. Vjerski poglavari i vjeroučitelji mogu svoje vjernike odgajati u njihovu identitetu i podržavati ih u odgovornom življenju među drukčijima. Mi, građani ove religijski i etnički pluralne zemlje, trebali bismo prihvaćati njegove impulse.

Odabrana literatura

- *Omelia del Santo padre Francesco, Visita a Lampedusa 8 luglio 2013* (Internet).
- *Discorso del Santo padre Francesco ai partecipanti al VII Congresso mondiale della pastorale dei migranti, 21 novembre 2014* (Internet).
- *Discorso del Santo padre Francesco al Consiglio d'Europa, 25 novembre 2014* (Internet).
- *Address of His Holiness Pope Francis to the Participants in the International Peace Conference*, Al Azhar Conference Centre, Cairo, Friday, 28 April (2017.), 4 stranice elektroničkog teksta (Multimedia).
- PAPINSKO VIJEĆE ZA PASTORAL SELILACA I PUTNIKA, *Uputa Erga migrantes caritas Christi, Kristova ljubav prema seliocima*. (Dokumenti 140). Zagreb: 2005.
- Poruka pape Franje za 2. svjetski dan siromaha, 18. studenog 2018. Jadnik vapi, a Gospodin ga čuje, *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 11(2018.), 121-123.
- GOBELJIĆ, Saudin. *Međureligijski dijalog i mirotvorstvo. Mapiranje društvenog angažmana kršćanskih međureligijskih mirotvornih organizacija u poratnoj Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: 2018. Ovo je magistarski rad izrađen na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, pod vodstvom profesora dr. Samira Beglerovića.
- MUSTAFIČ, Ifet (ur.). *Religije u Bosni i Hercegovini. Monografija vjerskih zajednica i crkava*. Sarajevo: MRV, 2012.
- SPAHIĆ ŠILJAK, Zilka - ŠAHINOVIĆ, Melika (ur.). *Živi vrijednosti. Globalni etos u lokalnom kontekstu BiH*. Sarajevo: 2018.
- VEJO, Edina. „Suvremeno stanje i prilozi za perspektivu islamskog vjeronauka u Bosansko-hercegovačkoj školi“, u: Ružica RAZUM (ur.), *Vjeronauk nakon dvadeset godina: izazov Crkvi i školi. Zbornik radova sa znanstvenog simpozija*. Zagreb: 2011., 143-158.
- VAJDNER, Josip (ur.). *Pohodio nas je papa Franjo. Govori prigodom dolaska pape Franje u Sarajevo 6. lipnja 2015*. Sarajevo: 2016.

- ZOVKIĆ, Mato. *Pozitivna recipročnost u međureligijskim odnosima*. Sarajevo: 2015.
- ZOVKIĆ, Mato. „Odgoj za ekološku etiku i duhovnost, prema enciklici pape Franje o skrbi za zajednički dom“. *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 4 (2016.), 4-10.
- HARPER, Brian. „The Business of Fighting Poverty. In Africa and around the world, Jesuit-trained entrepreneurs are finding new ways to lift up the poor“. *America Magazine*. October 1 (2018.), 28-35.